

ARUKÜLA KIRIKU- KIHELKONNAKOOL

1870-ndate aastate algul võttis Eesti Apostliku Õigeusu Kiriku Püha Sinod vastu otsuse ehitada Jüri kihelkonda Aruküla valda kihelkonnakool (II astme kool) 40 õpilasele. Järgnevatel aastail oligi Aruküla—Jüri—Lagedi teeristi lähim ümbrus nagu üks suur ehitustanker: peaehituseks kreeka-katoliku usu «Püha Kolmainuse» nimeline Issandamuutmise kirik (vastavalt tolleaegsele tavale ehitati õigeusu maakiriku juurde ka kihelkonnakool), siis veel eraldi majad preestritele ja köstrile. Kooli enda ehitamist on dateeritud aastaga 1873. Naaber-valla Kautla koolipoiss Madis Tapp on meenutanud: «Aruküla omad olid nii kaugele jõudnud, et vene kiriku juurde kooli käima panid, muidugi «vene kroonu» rahadega. Kõlas ju «vene kool» riigiisade kõrvus hästi. Rahva hulgas hakati uut kooli kutsuma Aruküla «venekiriku kooliks».

Miks just Arukülla apostliku õigeusu kool? Lähedalasuvast Kangla külas, mõneti veel mujal, elas õigeusu perekondi. Ümbruskonda elama tulnud või asustatud õigusklikke vene perekondi elas Lagedil (Veneküla) ja Kostiveres. Aja jook-sul uusasunikud eestistused, usuline alus — apostlik õigeusk — aga jäi.

1874. a. oli vallakoolis 17 last. 9—13-aastased lapsed pidid käima nn. päris-koolis, 14—16-aastased iga kuu ühe nädala nn. vahe-koolis. Tege-likut olid vanusevahed üsna suured, kõrvu 9—16-aastaste-ga võis koolis kohata «leeri- või liisuealisi» poisse ja üsna suuri tüdrukuid.

1860. aastal kehtestatud koo-

lisundus tekitas vaesemates taluperedes probleeme (kooli-riietus, jalanõud, raha). Kooli-iraamatute hind ei olnud kallis (vene keele raamat maksis 25, geograafia 10, piibililugu 20, katekismus 15, tahvel 16 kopikat), kuid igal koolitalvel läks enne tükk aega, kui kõik vanemad oma lastele õpikud said ostetud. Majandusliku kitsikuse tõttu püüti mõnikord välja mõelda «haigusid» või muid asju laste puudumise põhjenduseks. Põhjuseta puudutud päevad (nn. võlapäevad) kuulusid valla koolikohtu poolt trahvimisele — 10 kopikat päev.

Koolipäev algas enne küün-lapäeva kell 9, pärast seda kell 8. Mardipäevast küünlapäeva-ni peeti 5, küünlapäevast jüripäevani 6 tundi päevas. Kooliaasta algus oli esialgu valdavalt oktoobrikuu II pool, lõpp aprilli keskpaiku.

Töö koolis kulges rahulikkult. Kuid oli ka «vastalisi» õppi-jaid. Õppimata jätmise eest rakendati karistusi: «sai noomitud», «jääb söömata», sest pole üksikordühte selgeks õp-pinud», «piibililugu õppimata», mõni aeg hiljem hakatakse ka pärast tunde «kinni jätma». Kehtestati igapäevane õpilaste korrapidamine. Vett toodi kae-vust. Koolipoiss Jaan Katten-berg aga olla öelnud: «Mina ei ole vett tooma tulnud, vaid õprima.» Ta olnud ka «väga vastaline laulu alal», ei hakanud üksinda teiste ees laul-ma, segas ka õhtupalve luge-mist.

1875/76 otsustas valla kooli-kohus, et nädalas tuli koolis käia 5 päeva. 1879/80 määras koolikohtus kahele poisile hooletuse ja vastuhakkamise eest

viis hoopid ihunuhtlust, karis-tis voeti aga maha, sest süü-d-lased olid ennast parandanud.

Vallakooli esimesed kooli-meistrid-juhatajad olid Fried-rich Wactrick, Jüri Metzger ja Karl Oniks. 1882/83 õa-st nõuti, et koolitunnistused olek-sid kiriku pitsati, preestri ja koolmeistri allkirjaga.

1885. aastal pöördus Aruküla kihelkonnakooli nõukogu riigi kõrgema koolinõukogu poole. Palvekirjas öeldi, et laste arv on kasvanud (70), vald on sü-damega hariduse küljes, ise-äranis vene keele eest hoolt kandes. koolimaja vajaks suurendamist, lisati maja pa-randamise ja täiendava ehitu-se «rehnung». Ühtlasi viidati 2000 rublale, mis juba 1879. a. oli Arukülale lubatud. Sooviti veel kooli 2-klassiliseks muut-mist ja tütarlaste eraldi õpe-tamist, sest poisilaste pro-gramm ei olevat nendele ko-hane. Samuti paluti ühendatud koolile kinnitada luteriusu õpetaja ja vanemad. 1886/87. õa. ongi kool 2-klassiline. 1887. aastast tuli koolis käia 6 aas-tat (2 aastat vallakooli+4 aas-tat kihelkonnakooli arvel). Suvel oli üks kord kuus «kor-damise kool». Kooliaasta al-gusest kuulutati kolm korda kirikus, «öldi maha» ka õpi-laste nimed, hiljem olid kuul-tused «seitungites» («Val-

gus», «Eesti Postimees», «Tea-taja»).

Koolipoiss Paul Rassi (1904—1905) mälestuste järgi oli koo-limaja ühekordne pilpakatu-sega puust hoone. Maja mahutas kolm klassiruumi, ju-hataja elukorteri, paar väikest magamistuba ja mõned abi-ruumid.

Klassi seintel olid pildid: eesseinas Venemaa tsaar koos kaasaga, külgeintel papile kleebitud pühapildid jumala, inglite ja kuradiga. Ühes nur-gas oli lae all ikoon, mille poole tuli pöörduda päeva algus-ja lõpupalve lugemise ajal. Muusikariistaks orel, kooli uhkus, tema hää l kostus kau-gele.

1904. a. oli koolis neli õpetaj-at: kaks õigeusu köstrit-sal-milauljat — Toomingas (koo-lijuhataja) ja Nokkur, valla palgal olev Kilgas (luteriusu tunnind) ja naisõpetaja Lebjod-kina. Peale selle andis prees-ter Kolon õigusklikele usu-õpetuse tunde. Kõige valjem olevat olnud Toomingas, kes ähvardanud mõnikord pois-sid koos raamidega aknast väl-ja visata. Aja jooksul tabasid lapsed, et tegemist on hoopis teeseldud kurjusega. Kilgas, Toomingas ja Nokkur löid aga-rasti kaasa seltsielus. Kooli-maas korraldati pidusid. Ma-hatõstetud kuurivärav asetati

pinkidele, nii saadi «lava». Kilgase juhtimisel mängiti lastenäidendit «Vale palk». Korraldati ülekihelkonnaline lastepäev.

Vahepeal oli Aruküla viidud Rae valla alla. Kool elas läbi pikaajalise venestamispoliitika (1885—1917/18 asjaajamine vene keeles, teatud perioodil oli eesti keele rääkiminegi lastel keelatud). 1905. a. põles ma-ja osaliselt maha, seejärel taastati. 1916. a. oli juba nimi Aruküla 3-kl. Algkool (6-aas-tase õppeajaga).

Pärast Eesti Vabariigi 1919. a. maaseaduse rakendamist võõrandati endiste mõisate här-rastemajad ja nendesse said paljud koolid varjupaiga. Aru-küla mõisast eraldati kooli-krunt nr. A-25, kool sai mõne aja pärast parematesse ruu-midesse, nüüd juba uue nime ja sisuga.

Tolleaegsete inimeste mäles-tuste kohaselt oli ministeeriu-mikooli õigustes olnud Aru-küla kiriku-kihelkonnakool vä-ga kõrgel tasemel oma õppetöö poolest. Arukülas õppinud poiss, kes läinud ühte teise lähedalasuvasse kooli, olevat öelnud, et temal ei ole seal 6. klassis midagi teha, kuna Arukülas olevat 5. klassis ju-ba kõik läbi võetud.